
Предговор

Допунска настава – методички осврт са примерима представља синтезу многих истраживања праксе и теорије, са једне, и научно-стручне анализе допунске наставе са друге стране. Књига је намењена првенствено наставницима који реализују часове допунске наставе као стручно штиво и методичка подршка. Уводна поглавља представљају теоријски приступ проблему у актуелном нормативном контексту а затим следе садржаји методичког осврта на конкретна питања припреме и реализације допунске наставе са предлозима практичних решења од глобалног до оперативног нивоа наставе. Оба дела су заснована на резултатима наменских истраживања као и на скромној расположивој литератури из ове области; излагање је базирано и на запажањима и искуствима аутора у пословима које је обављао (наставник, школски надзорник и републички просветни инспектор).

Седам наменских истраживања за потребе овог рада (додатно су коришћени и поједини резултати истраживања из 2001. године) оптимум је који је морао бити постигнут како би се у довољној мери обезбедила подршка и аргументација ставовима аутора у свим другим преосталим деловима књиге, нарочито у делу *Методички осврт*. Овакав концепт је био неопходан и једино могућ, будући да нисмо располагали подршком досадашњих истраживачких пројеката и стручних радова, јер их нема. Оваквом методологијом прикупљени су и анализирани многи подаци у функцији утврђивања и дефинисања разлога неуспеха школског система када је допунска настава у питању. На основу резултата истраживања, изложених у овом раду, са одговарајућим анализама и коментарима за потребу предговора, могуће је глобализовати тренутне тенденције допунске наставе кроз неколико теза:

– у допунску наставу, каква се у нашим школама реализује, немају поверење ученици, родитељи па и сами наставници; на њу гледају као на обавезу а не корист; суштински рад је минималан, а ова настава се своди на администрирање и формализам. У оваквој ситуацији, пажња је усмерена на приватне часове који немају формална или административна обележја, већ суштинска. Око 50% ученика Србије је у јулу 2015. године узимало приватне часове;

– ко ће који предмет да предаје прописано је правилницима о степену и врсти образовања. Уколико имамо у виду основне и средње школе, правилницима је обухваћена већина усмерења наших државних и приватних факултета; истовремено, већина државних и приватних факултета уопште не припрема студенте за просветни позив, већ за друге привредне или друштвене делатности. Ипак, стицајем околности, многи свршени студенти најразличитијих факултета постају наставници и у ситуацији су да држе и часове допунске наставе упркос чињеници да они немају ни минимум методичких компетенција;

– они факултети који су акредитовани да образују наставнике пропуштају да у планове и програме уврсте садржаје и вежбе из допунске наставе; ови факултети имају у програмима облике индивидуализације наставе, али не и конкретизовано на

допунску наставу. Прегледали смо 65 универзитетских уџбеника – дидактика и методика, а само у три пронашли садржаје о допунској настави – укупно десетак страна, дакле и у овом случају без детаљних анализа, дате су само уопштене напомене. Међу 3225 стручних радова, објављених у четири домаћа часописа, пронашли смо само један о допунској настави.

Уколико наведеним чињеницама додамо и ону која се односи на мотивисаност наставника за рад кроз плате које примају а које су за већину њих испод или на граници просечних плата у Републици Србији, можемо разумети али не и прихватити стање у коме су наши наставници у глобалу, па и они најсавеснији, делимично или потпуно методички неинформисане особе када је допунска настава у питању. Овај став је заснован и на резултатима истраживања из јула 2015. године у 20 школа и (390 наставника), према коме 90,3% њих сматра да је обука коју су имали недовољна за успешну реализацију допунске наставе; истовремено 350 од 390 испитаних наставника у тренутку анкетирања је задужено и часовима допунске наставе.

Наша претходна књига о допунској настави (*Допунска настава подржана дидактичким медијима*, Ужице, 2015. године) садржи углавном теоријска разматрања, па је као таква претежно намењена будућим истраживањима. Међутим, како су теорија и пракса два повезана и међуусловљена нивоа допунске наставе, претходна књига садржи и многе методичке садржаје и анализе. Будући да је ова књига, друга по реду, намењена наставницима, реализаторима допунске наставе, и да као таква претежно разматра методичка питања, то смо били у прилици да из прве књиге преузмемо поједине, мање делове у контекст ове књиге, у истом или донекле измењеном облику, али суштински исте. Таквим поступањем настојали смо да постигнемо целовитост теоријско-емпиријског нивоа реализације допунске наставе и рад заокружимо.

Методички поступци у васпитно-образовном раду у предшколским установама

Методички приступ реализацији допунске наставе у основним и средњим школама, како је у овој монографији образложено, може се, еквивалентно применити и спровести и у предшколским установама у њиховом раду, а посебно при реализацији припремног предшколског програма, као обавезног дела образовног система.

Упркос чињеници да концепција, па и сам наслов књиге, упућује на школу, основни методички приступи реализацији допунске наставе у школи и предшколској установи су суштински слични а ствар је стручности и одлуке васпитача у предшколским установама, односно наставника у школама, како ће допунску наставу реализовати, имајући у виду узраст деце, односно ученика, и њихове раз-

војне карактеристике. Ван сумње је да међу децом која похађају различите нивое предшколског образовног система има и оних која нису стекла очекивана знања и вештине на свом нивоу из различитих разлога. Сходно наведеном, овој деци су потребни допунски садржаји, које им предшколска установа мора обезбедити.

Изрази захвалности: У припреми и реализацији Монографије помогли су ми: Др Драган Банићевић, директор Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања Републике Србије, проф. др Данијела Василијевић, Учитељски факултет у Ужицу, др Драган Граховац, Покрајински секретаријат за образовање Аутономне покрајине Војводине; Соња Вуканић из Ниша и Драгица Милошевић из Београда, републичке просветне инспекторке; Зорица Новаковић, Наталија Ђеранић и Светлана Мандић, библиотекарке Учитељског факултета у Ужицу; Илија Петронијевић, власник и уредник *Радија Сан* и *Телевизије 5* Ужице, Блаже Чубрило, професор историје из Ужица, Владо Максимовић, бивши директор Регионалног центра за професионални развој запослених у образовању Ужице, Марина Лазић, учитељица у Основној школи *Нада Матић* у Ужицу, Данка Мириловић, професорка математике у Електротехничкој школи *Никола Тесла* у Панчеву, Горанка Марковић, учитељица у Основној школи *Живан Маричић* у Жичи, Миленко Николић и Драгица Јокић, просветни саветници и Лела Терзић, финансијски саветник у Школској управи у Ужицу, директори основних и средњих школа у којима су вршена истраживања, многи наставници и ученици који су у анкетирањима учествовали.

Посебно захваљујем Весни Лешник, директорки Основне школе *Назарје* из Назарја, Република Словенија на пруженим многим подацима за потребе овог рада.

У Ужицу, марта 2016. године

Мр Радоје Стопић